

מעדני אשר

גיליון ש"ב
(שנה ז')
חג השבועות תש"ע

י"ל ע"י
מכון "מעדני אשר"

הגליונות ברחבי תבל יוצאים לזכותו של הרב ברוך בן מרים ומרת שיינדל מלכה בת היה פייגא

יש לחקור מי ששומע דברי תורה מחבירו האם צריך לברך ברכת התורה או דילמא אינו צריך לברך דהויא כמו הרהור בדברי תורה שאין צריך לברך.

הנה בשו"ת האלף לך שלמה להגאון מהר"ש קלוגר אור"ח סי' ל"ה נשאל בדין השומע דברי תורה מחבירו, האם חייב לברך ברכות התורה, מדין שומע כעונה, או דילמא דינו כדין המהרהר שאין צריך לברך.

ומסיק: שדין זה תלוי במחלוקת שבין רש"י לרבינו תם המובא בתוס' ברכות כ"א ע"ב ב' וסוכה ל"ח ע"ב ב' במי שעומד בתפלה ושמע קדיש וקדושה, שלדעת רש"י ישתוק וישמע ויכוין להשליח ציבור, והרי הוא כעונה, ולדעת רבינו תם אם ישתוק ויכוין באמצע התפלה הויא ליה הפסק, ולפי זה נראה דרש"י לא הוי כעונה ממש שיחשב הפסק, אלא כמהרהר בלבד, והוא הדין כאן שאין צריך לברך ברכת התורה על שמיעת דברי מחבירו, אבל לרבינו תם ור"י דס"ל שלא ישתוק ויכוין דהוי הפסק, מוכח דשומע כעונה ממש, א"כ ה"ה כאן שצריך לברך ברכה"ת, כיון דחשיב כדיבור ממש, וכיון דאנו לא קימ"ל כדברי רבינו תם ור"י, וכמו שסיימו התוס' "שנהגו העם לשתוק ולכוין, וגדול המנהג, וכן פסק הש"ע אור"ח סימן ק"ד דישתוק ויכוין ולא הוי הפסק, הילכך בשומע דברי תורה אין צריך לברך ברכת התורה, וכן כתב במחזיק ברכה סימן ד' בשם ספר זקן אהרן.

אבל בשו"ת הלכות קטנות חלק ב' סי' קנ"ט כתב, שמכיון דק"ל שומע כעונה, צריך השומע לברך ברכת התורה, ואפילו שהמהרהר בדברי תורה אין צריך לברך ברכת התורה, דהרהור לאו כדיבור דמי, התם הוא דליכא שומע ומשמיע, משא"כ הכא שהשומע כעונה, ומביא ראיה: מהא דכתבו התוס' ברכות כ' ע"ב ד"ה כדאשכחן בסנין, דבלימוד תורה שומע כעונה בפיו.

וכן פסק השערי תשובה אור"ח סימן מ"ז, דהשומע דברי תורה צריך לברך, וכל"כ הגאון רבי יצחק טייב בערך השלחן ס"ס מ"ז וכ"כ בספר מנחת אהרן כולל ה' אות ל"ד.

ולענין הלכה: פסק הגאון רבי שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל מובא בספרו הליכות שלמה תפלה פרק ו' ס"ק ה' דהשומע דברי תורה מאחר צריך לברך, ולא משום שומע כעונה שבכל התורה, אלא משום דכך היה עיקר צורת תלמוד תורה שאחד אומר וחבירו או תלמידו שומע, אבל השומע מסרט הקלטה יש להסתפק אם חייב או לא.

האם מותר לשמוע דברי תורה מחבירו או מטייפ בלא ברכת התורה? קימ"ל אור"ח סימן מ"ז ס"ק ד' המרהר בדברי תורה אין צריך לברך ברכת התורה.

אבל בביאור הגר"א שם תמה על זה: וז"ל צריך עיון דכאן הרי הברכה על המצוה וכי ליכא מצוה בהרהור והלא נאמר יהושע א' ח' והגית בו יומם ולילה, והרי הגיון זה בלבד כמו שנאמר תהלים י"ט ט"ו והגיון ליב.

וכן משמע במאירי ברכות כ"א ע"ב א' דעל הא דאיתא במשנה דטמא מהרהר קריאת שמע בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה, הקשה דיש שואלים ק"ש תורה היא והיאך אמרו במשנתנו שקורא קריאת שמע ואינו מברך לפניה אפילו בהרהור והרי ברכה לפניה מן התורה.

יש להקשות: מדוע באמת סבירא ליה להמחבר שאינו מברך על הרהור, כיון דמקיים מצות תלמוד תורה בהרהור, כך מקשה בנשמת אדם כולל ט' ס"ק י', וכן בשו"ת משיב דבר חלק א' סימן מ"ז.

איכא כמה תרוצים:

א. אין מברכין על מצוה שבהרהור כמו שאין מברכין על ביטול חמץ, כמש"כ הבית יוסף אור"ח סימן תל"ב משום שהיא מצוה שבלב, א"כ ה"ה שאין מברכין על הרהור בלימוד תורה, כך כתב בשו"ת משיב דבר חלק א' סימן מ"ז.

ובתשובות בנין עולם אור"ח סי' ו' בהגה"ה מקשה מה יתרץ הגר"א מהא דבחמץ אין מברכין ומתרץ הבנין עולם: דבביטול חמץ עיקר מצוותו היא בלב, והיינו מחשבת לבו שתהא דעתו לעשותו כעפרא והפקר, והדיבור של כל חמירא אינו אלא גילוי מחשבתו גרידא משא"כ בתלמוד תורה אין עיקרו הרהור לבד, אלא עיקר מצוותו היא גם להתבונן במחשבתו ולהעמיק בתורה, וגם עיקר המצוה בדיבור היא כמו שנאמר חיים הם למוציאיהם משלי ד, כ"ב אל תקרי למוציאיהם אלא למוציאיהם עירובין נ"ד א' וכן איתא בגמ' קדושין ל' ע"א ושנתם לבניך שיהיו דברי תורה שנונים בפיה, ולכן שייכת ברכה גם בהרהור.

ב. דוקא כשנאמר בפירוש הגיון לבי הכוונה על מחשבה, אבל הגיון סתם מובנו דיבור בפה, כמו שכתוב משלי פרק ח' פסוק ז' כי אמת יהגה חכי ועיקר מצות תלמוד תורה הוא בפה, כמו שכתוב ושנתם לבניך, ולכן אין מברכים על הרהור, כך תירץ בנשמת אדם כולל ט' ס"ק י'.

ג. אף אם יוצאים ידי מצות תלמוד תורה בהרהור, מכל מקום ברכת התורה לא נתקנה אלא על הלימוד בדיבור, שכן חיוב ברכה זו נלמד מהכתוב כי שם ה' אקרא לכן לא תיקנו ברכה על הרהור, כך תירץ בנשמת אדם כולל ט' ס"ק י'.

גליון זה נודב

לרגל יומא דהלולא רבה של

מרן קודש הקדשים שר התורה רבן של כל בני הגולה

בעל המנחת אלעזר זי"ע

החל ב' סיון ת.ג.צ.ב.ה.

מי שלמד והתיגע ולבסוף לא כיוון את הפשט הנכון

האם קיים מצות תלמוד תורה?

אחד מהברכות שמברכים בברכת התורה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה, כמבואר בגמ' ברכות י"א ע"ב

יש שסוברים שצריך לברך וצונו על דברי תורה, כך כתב ברבינו יונה ברכות ה' ד"ה מאי מברך וכן כתב האבודרהם עמ' מ"ג. שיותר נכון לומר על דברי תורה לפי שהוא כולל עסק הלימוד ועשיית המצות, וכן כתב אבן הירחי המנהיג הל' תפלה סי' י', וכן כתב המחבר אור"ח סימן מ"ז כלומר דאילו לעסוק בדברי תורה אינו אלא על קריאת התורה וכן היא נוסחת הרמב"ם תפלה פ"ז ה"י.

אבל מנהג המדינות שלנו לברך לעסוק בדברי תורה, כך כתב במשנה ברורה אור"ח סימן מ"ז ס"ק ה'

יש להקשות: מדוע מברכים בלשון לעסוק בדברי תורה ולא בלשון ללמוד, כך מקשה הב"ח אור"ח סימן מ"ז, וכן באליה רבה שם, וכן המהר"ל מפראג בנתיבות עולם נתיב התורה פרק ז'.

איכא כמה תרוצים:

א. לפי שעיקר הבטחה שהבטיחנו הוא יתבך לא היתה אלא על עסק התורה הוא העמל והטורח, כדפרש"י ויקרא כו, ג' ומקורו בתורת הכהנים שם ואם בחקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, כך כתב הב"ח ס"ג, וכן הטורי זהב, וכן באליה רבה סימן מ"ז.

ובזה יש ליישב הקושיא של אחרונים: מדוע רצה יעקב לצאת ממעי אמו כדי ללמוד תורה, הרי תינוק במעי אמו מלאך מלמדו תורה, אלא יעקב ידע שעיקר התורה זה שבא ע"י גייעה, ולכן רצה לצאת ממעי אמו דשם הרי לא יתיגע שיש לו מלאך שמלמדו תורה, עיין בספרי מעדני אשר חלק ג' פרשת תולדות עוד תרוץ דללמוד בתלמוד תורה אחד עם עשיו הוא מותר ללמוד עם מלאך, משום שחבר רע יכול הרבה להזיק.

ב. עדיף טפי לברך לעסוק בדברי תורה שהיא ברכה מיוחדת לקריאת התורה שהוא בא לעסוק בה עכשיו, מלברך על דברי תורה שכולל גם כן עשיית המצות שאינו בא עכשיו לעשותם ולכשיעשה מברך על כל מצוה ברכה המיוחדת לה, כך כתב הבית יוסף אור"ח סימן מ"ז.

ג. כי אם מברכין ללמוד תורה היה משמע על התורה שהיא התורה כהלכה כי זה עיקר התורה, ואם לא היה מכין ההלכה לא היה זה נקרא תורה, וזה אינו כלל כי אף שאינו מכין ההלכה הויה גם כן מצוה, ולפיכך מברכים לעסוק בדברי תורה דאף העסק לבד הויה מצוה, כך תירץ המהר"ל מפראג בנתיבות עולם נתיב התורה פרק ז'.

ובזה מבארים בספרים הקדושים: הא דקבעו חז"ל בסיומ מסכת אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, והקושיא מפורסמת הא כל העמלים ובעלי האומניות מקבלים שכרם אלא התרוץ דכל בעלי אומניות אינם מקבלים שכר בשביל פעולתם ועמלותם, אלא בשביל גמר ושלמות הפעולה, ואם עמל בזיעת אפיים ולא הצליח להוציא מתחת ידו דבר מתוקן לא יקבל מבעליו שום שכר כמבואר בנתיב"מ סי' של"ה ס"ק ג' ולהיפוך אם השלים את ההזמנה בלא עמל ויגיעה שכרו אתו, וזה שאנו אומרים, אנו עמלים ומקבלים שכר עבור עמלות גרידא, אם אפילו לא הצליח לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ולא ראה ברכה בעמלו הקב"ה אינו מקפח את שכרו, אבל הם העמלים היגיעה אינה משתלמת כלל, אלא תכלית הפעולה היא הגורמת את השכר.

ובזה נמי מבארים: הא דתנן בסוף פ"ב דאבות לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה, אם למדת תורה הרבה, נותנין לך שכר הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, היינו אפילו אם לא גמרת אלא שלא בטלת ממנה ולמדת ועמלת בתורה הרבה, נותנין לך שכר הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, בשביל הפעולה גרידא ישלם לך הקב"ה.

ד. מפני שהברכה הזאת היא ברכת המצות, שחייב לברך על כל מצות עשה, ואין מצות עשה רק בדבר שיש בו מעשה, שהרי נקרא מצות עשה, שחייב לעשות, ולכן יש לברך לעסוק, דהיינו למוד תורה במעשה, וזה כאשר הוא מוציא הדבור, זה נקרא עסק בתורה, שהדבור נחשב מעשה, אבל ללמוד נקרא הבנת הדבר מה שלמד, ואין הברכה רק על מעשה המצוה, ואם למד בעיני לבד, אין לו לברך לעסוק בדברי תורה, שזה נאמר על המעשה, כך תירץ בתפארת ישראל תוכן ענינים והקדמה למשניות, וכן המהר"ל מפראג בנתיבות עולם נתיב התורה פרק ז'.

ה. ע"פ מה שכתב ביטב לב פרשת וישלח להסביר את דברי הגמ' ברכות ל"ה ע"מ ב' תנו רבנן ואספת דגנך, מה תלמוד לומר לפי שנאמר יהושע א' לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, יכול דברים ככתבן תלמוד לומר ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל, רצה לומר שגם בשעה שעוסק במשא ומתן יהיה עוסק על פי תורה, וזה הנהג בהם ר"ל עם התורה מנהג דרך ארץ, ובזה יקיים לא ימוש וגם ואספת דגנך, וזה שאנו מברכים לעסוק בדברי תורה, היינו לעסוק כל העסקים עם הדברי תורה, וזה עיקר המצוה, ובלאו הכי אי אפשר לקיים והגית בהם יומם ולילה, כך כתב בלקוטי המהר"ח סדר ברכות השחר ע"מ נ"א.

מדוע מי שאינו מברך ברכת התורה בניו לא יהיו תלמידי חכמים?

איתא בגמ' נדרים פ"א ע"א מפני מה תלמידי חכמים אין מצוין לצאת מבניהם תלמידי חכמים מפני שאין מברכין בתורה תחילה.

יש להקשות: מה קשור זה לזה, דבגלל שאין מברכין ברכה התורה לא יהיו בניהם תלמידי חכמים, כך מקשה בבית יוסף אורח חיים סימן מ"ז, וכן בעוללות אפרים חלק ב' ע"מ י"ט, ועיין ברכת אהרן לאב"ד רישיא על מסכת ברכות מאמר ע"ז ס"ק ב'.

איכא כמה תרוצים:

א. מתוך שאין זהירין לברך כשפותחין ללמוד לא מקיימי גביהו ברכת התורה שנהיה אנחנו וצאצאינו לומדים את התורה, כך כתב במפרש נדרים פ"א ע"א.

ב. הטעם שאינם זוכים לבנים תלמידי חכמים, מפני שאין מברכין בתורה הוא, לפי שמאחר שאין מברכין על התורה, מורה שאין קורין אותה לשמה אלא כאומנות בעלמא, לפיכך אין זוכין לשלשלת הנמשך לעוסק בתורה כדכתיב ישעיה נ"ט כ"א לא ימוש מפיו וגו' כך כתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל מובא בבית יוסף אורח חיים סימן מ"ז.

ג. לכן אין הדבר מצוי שיהיה בניו תלמידי חכמים, מפני שאין מברכין בתורה תחילה, היינו כשמברכין את בניהם לומר ישימך אלוקים כפלוני ופלוני אין מברכין אותה תחילה שיהו בני תורה ורק מקדימין לברך אותם שיהא בעלי הון ועושר, וא"כ בזה בעצמם מראים לבניהם דאין התורה חשובה אצלם הרבה, ולכן לא יתעורר כלל בלב הבנים החשק ללמוד, ומימילא יגדלו ללא תורה, כך כתב בעוללות אפרים חלק ב' ע"מ י"ט, עיין ברכת אהרן לאב"ד רישיא על מסכת ברכות מאמר ע"ז ס"ק ב' מה שכתב בזה דברים נפלאים.

מדוע בברכת התורה מברכים שלש ברכות

מה שלא מצאנו בשאר מצוות?

איתא בגמ' ברכות י"א ע"ב דמברכים כל יום ג' ברכות על התורה.

אחד: אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה.

השני: והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו.

השלישי: אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, ובספר מעדני אשר שנת תשס"ו חג מתן תורה הארכתי בקושיית הפוסקים איך מברכים אשר בחר בנו הרי הקב"ה טובב בין כל האומות לתת להם את התורה, ע"ש כמה תרוצים נפלאים.

יש להקשות: מדוע בברכת התורה מברכים שלש ברכות מה שלא מצאנו בשאר מצוות, כך מקשה ברבינו יונה, וכן המהרש"א בחדושי אגדות, וכן החיד"א בספרו פתח עינים.

איכא כמה תרוצים:

א. לפי שכל עסקי עולם נחלקים לג' דהיינו טוב - ערב - ומועיל, ולזה בתחלה מברך שאין עסק טוב כעסק התורה שעל ידה קדשנו להיות קדושים כמלאכים שהוא טוב האמיתי שע"כ נקראת התורה טוב, ואח"כ והערב נא ה' שאין לך ערב בכל עסקי אדם כמו עסק התורה כמ"ש תורת ה' וגו' ומתוקים מדבש וגו' ואח"כ אשר בחר בנו מכל העמים כו' להועיל לנו נגד כל העמים על ידי התורה ולהבדילנו מהם אשר אחרי לא יועילו הלכו ואמר שהיא מעולה בברכות ע"ש המועיל והלך נמרינהו לכולהו שבה נכללו הג' חלקים טוב ערב ומועיל שהיה בשלימות ע"י התורה, כך כתב המהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות י"א ע"מ ב'.

ב. כנגד שלש ברכות תיקנו בבוקר שלש עניינים, ברכת אשר בחר למקרא, וברכת והערב למשנה, וברכת לעסוק בדברי תורה למדרש, כך כתב רבינו יונה ה' ע"ב ד"ה והא.

ג. ענין הג' ברכות שהם מכוונים לתת שבח והודיה לכל אחד משלשה אלו "קודשא ברוך הוא" "אוריתא" "וישראל" לכן מברכין ברכה ראשונה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה, נגד קדושת ברוך הוא, ברכת והערב נא נגד התורה, וברכת אשר בחר בנו נגד ישראל, כך כתב החיד"א בספרו פתח עינים ברכות י"א ע"ב.

ד. על זה תקנו שלשה ברכות, לעסוק בדברי תורה הוא מה שיכולין למצוא ע"י יגיעה בתורה ונקרא לקיחה, ויש בחינת מתנה וע"ז מבקשין והערב נא ומברכין המלמד תורה לעמו ישראל במדת טובו וחסדו, ויש בחינת שבי הוא עיקר התורה הקדושה שנעלמה מעיני כל ח', ונתלבשה בתורה ערוכה שלפנינו, ועל זה מברכין אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו דייקא, וזו התורה כביכול בשביה אצלינו כמ"ש במדרש משפטים כי ימכור בתו לאמה בת יחידה היתה לי ומכרתיה לכם שאין אתם מוציאים אותה אלא חבושה בארון, כך כתב השפת אמת פרשת תרומה.

מי שאינו זוכר ברכת התורה האם מותר לו ללמוד בלא ברכת התורה?

הנה בשו"ת מנחת שלמה חלק א' סימן צ"ה אגב ראיתי הביא בשם גאון אחד דאם אחד נמצא במצב שהוא אנוס על הברכה ואינו יכול בשום אופן לברך ברכת התורה דאסור ללמוד תורה, דכמו שאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה, כך אסור ללמוד תורה והברכה מעכבת דלמודו לא חשיב מצוה אלא עבירה.

ובמנחת שלמה תמה עליו ז"ל והוא חדוש גדול, שהרי לא מצינו שיאמרו חז"ל שאסור לעשות מצוה בלא ברכה כמו שאמרו לענין ברכת הנהנין ולמה יתבטל מלמוד תורה שהוא יותר חשוב מכל המצוות שבתורה בגלל זה שאינו יודע לברך.

מדוע מברכים ברכת התורה

הרי על דבר שמקיימים רק למניעת נזק אין מברכים?

יש להקשות: מדוע מברכים ברכת התורה לפי מה שכתב הרמב"ם פ"א מהלכות ברכות ה"ד דאין מברכין על נט"י באחרונה, משום שלא חייבו ברכה בדבר שמקיימים רק בשביל מניעת נזק א"כ קשה תורה היא נמי למנוע סכנה כמו דאיתא בגמ' בראת יצר הרע בראת תורה בתבלין, כך מקשה החיד"א בספרו ראש דוד פרשת בעלותך.

איכא כמה תרוצים:

א. התורה זה לא רק למנוע היזק של היצר הרע, אלא נמי טוב בפני עצמה, כך תירץ החיד"א בספרו ראש דוד פרשת בעלותך.

ובזה מבאר הא דאיתא במדרש רבה פרשת נצבים פרשה ח' ואם תאמרו שמא לרעתכם נתתי לכם את התורה לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם שמלאכי השרת נתאו לה ונעלמה מהן וכו', דיש להקשות איזה הו"א יש שניתנה התורה לרעתם של ישראל, אלא הכונה לרעתכם בעבור היצר הרע שלכם נתתי לכם את התורה, וא"כ אין לברך דהתם קאי על ברכת התורה מאחר שהיא להרחקת הנזק אין לברך, לכן אמר לא נתתיה אלא לטובתכם שהרי מלאכי השרת נתאו לה ואין בהם יצר הרע.

ב. ע"פ מה שכתב הפרי מגדים בפמ"ג בפתיחה להלכות נטילת ידים, וכן במנחת חינוך מצוה תקמ"ו, וכן בשו"ת פני מבין אר"ח סימן ח', וכן תורה תמימה פרשת כי תצא ס"ק ע"ה, וכן בקנאות סופרים בהשמטות להלכות מזוזות סימן מ"ב אות ב' דבמצוה מן התורה אע"פ שהיא משום למנוע נזק מברכים, והא ראה דהרמב"ם גופיה בס"ק י"ב כתב דמברכים על מעקה, חזינן דאף בסכנה מברכים כהוא מצוה של תורה לפי הנ"ל אתי שפיר, מעדני אשר.

האם אשה יכול להוציא את בעלה בברכת התורה?

קימ"ל אור"ח סימן מ"ז ס"ק י"ד נשים מברכות ברכת התורה, ובספר מעדני אשר פרשת ואתחנן שנת תשס"ח הארכתי בחקירת הפוסקים האם אשה צריכות לברך ברכת התורה בכל פעם שלומדות, דבאיש כתבו התוס' ברכות י"א ע"ב שאין צריך לברך בכל פעם כיון דמחויב ללמוד תורה כל היום אין מסיח דעתו, משא"כ אשה שאינה חייבת בתלמוד תורה מסיחה דעתה.

איכא כמה טעמים בזה:

א. כיון שחייבות ללמוד הלכות של מצוות שהם מצווים בזה, א"כ שפיר מחייבות בלימוד התורה, כך כתב בית יוסף אר"ח סימן מ"ז בשם האגור.

ובמנחת חנוך מצוה ת"ל ס"ק ה' הקשה עליו: דאע"פ שחייבות ללמוד הלכות שלהם, מ"מ לאו בתורת חיוב תלמוד תורה, אלא שצריכים לידע מה לעשות חייבות ללמוד, א"כ מדוע מברכים ברכת התורה.

ב. כיון שחייבות בתפילה ובקריאת סדר הקרבנות חייבות בברכת התורה, כך כתב האגור נובא בבית יוסף הנ"ל.

ג. כמו כל מצוה שהזמן גרמא שהם פטורים אם רוצים יכולים לברך, א"כ ה"ה בברכת התורה, כך כתב הגר"א באר"ח סימן מ"ז.

ובשו"ת חקרי לב אור"ח סימן ז' תמה עליו: דהא אגן קימ"ל שנשים אסורות לברך על מצוה שהזמן גרמא, ועיין בחדושי הגר"ז על הרמב"ם פרק י"א מהלכות ברכות דכתב טעם חדש מדוע נשים מברכות ברכת התורה.

ובמשנה ברורה אור"ח סימן מ"ז כתב דלטעם זה נשים אינם יכולים להוציא אנשים בברכת התורה, כיון דאינם חייבות מדינא רק קיבלו על עצמם, אבל לטעם שהם מברכות כיון שצריכים ללמוד את ההלכות שלהם אפשר להם להוציא אחרים, כך כתב בביאור הלכה בשם הפרי מגדים.

ובשו"ת שבת הלוי חלק א' סימן ר"ה ד"ה סימן מ"ז תמה עליו דאפילו לטעם דחייבין מחמת עצמן בדינים השייכים, מ"מ אין חיוב שלהן דומה לאנשים בלמוד.

מכתבים למערכת

איך מותר להקב"ה להוריד גשם בשבת הרי הקב"ה שומר את כל התורה

מה שהקשתם על הא דאיתא במדרש רבה פרשת בראשית פרשה י"א דטרונסטרופוס הרשע שאל את רבי עקיבא, אם הקב"ה מכבד את השבת אל יוריד בה גשמים, א"ל אמשול לך משל לשנים שהיו דרין בחצר אחת אם אין זה נותן עירוב וזה נותן עירוב, שמה מותרין לטלטל בחצר, אבל אם היה אחד דר בחצר הרי הוא מותר בכל החצר כולה אף באן הקב"ה לפי שאין רשות אחרת עמו וכל העולם כולו שלו מותר בכל עולם כולו, והקשתם דיש להקשות עדיין אינו מתורץ אך מותר להוריד גשם מחמת איסור זריעה, דהרי כשמשקה מים בשבת חייב משום זריעה וזה אינו מתרץ בזה שהכל רשות, ותרצתם בכמה אופנים.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א חס"ד מחוקי הת

הרב יוסף מאיער שליט"א וויליאמסבורג נוא יאק

נראה לתרץ ע"פ מה דאיתא במדרש רבה בראשית י"א א"ר סימון אין כל עשב ועשב, שאין לו מול ברקיע שמכה אותו, ואומר לו גדל הרי כי הקב"ה טבע בטבע הריאה, כי בפעולת הורדת גשמים על גבי קרקע עדיין אינו צומח, עד שהמלאך הממונה על אותו עשב אומר לו גדל, ולכן תמצא שיתייבשו הרבה במהם אף אחר שירד עליהם גשמים, מאחר שנפסקין מהם הכוחות שלמעלה האומרים לו גדל, ולפי זה אפשר דליכא איסור זריעה לגבי הקב"ה בהורדת גשמים בשבת, כי בפעולה זו לבד עדיין אינו צומח, והמלאך הממונה על הצמיחה אינו מצוה על שביתת בשבת, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת, משא"כ איסור הוצאה מרשות לרשות שפיר איכא בהורדת גשמים, כי מפתח של גשמים לא נמסרה לשליח רק בידו של הקב"ה כמבואר בגמ' תענית ב' ע"א ובמצא שיע"י פעולה זו של הורדת גשמים איכא הוצאה מרשות לרשות, ועל זה השיב שפיר ר"ע דכל העולם כולו שלו והכל אחד הוא.

הרב שלמה חילו שליט"א מקסיקו

הרב יוסף חיים הלוי בירנבוים שליט"א כולל באר יוסף מרדעין עילית

נראה לציון למה שכתב בדעת זקנים בפרשת בשלח על הפסוק לפני בעל צפון דהקושה לו האך אמר כן הקב"ה והלא איסור הוא להוכיח שם עבודה זרה, ותירץ דהקב"ה יכול לעבור על איסורין, והוכיח כן ממה שדן את העולם בשבת.

הרה"צ שמואל ישראל שטרן שליט"א בני ברק

מה שהבאתם תרוץ בידים משנת אליעזר על המדרש בשם ספר דברי נחמיה, דלכן ליכא איסור זריעה ביום שבת, דעיקר איסור זריעה בשבת הוא משום שמוציא מרשות דומם לרשות צומח, ולכן מי שכל העולם ליכא איסור זריעה בשבת, יש לציון כי בליקוט הגרשוני אית ד' דחה תרוצו ומוכיח שאין טעמו אמת כי הזרע בשבת חייב תכף ואף שלא נשרש בקרקע ואליבא דב"ע שיעור קליטה אינו בפתח מגי' ימים, וא"כ מוכח מזה דזרע לאו משום מוציא מרשות לרשות, דהא בשעת זריעה עדיין לא יצא מרשות דומם לרשות צומח וצ"ע על כל הני גדולים שלא הרגישו בזה.

איך יש מציאות של עבד כנעני הרי כתוב בהם לא תחיה כל נשמה

מה שהקשתם בשם הראשונים איך אמרין במשנה קדושין כ"ב ע"ב עבד כנעני נקנה בכסף וכו' וכן בכל מקום בגמ' נקרא עבד כנעני, הרי אין מציאות שכנעני מותר להיות עבד, דהרי נאמר בהם לא תחיה כל נשמה, ותרצתם בשלשה אופנים.

הרב אברהם הבר שליט"א ירושלים

הבה"ח יוסף יהודה שטיינבערג נ"י ישיבת מרדעין בני ברק

נראה לתרץ לדעת רבי שמעון דסבירא ליה בגמ' סוטה ל"ה ע"ב דכנעני שבחין לארץ אם חזרין בתשובה מקבלין, א"כ אתי שפיר דמשכחת ליה עבד כנעני.

הרה"צ פנחס מנחם דאוד' שליט"א ירושלים

מה שתרצתם בשם מהר"י בירב דיש מציאות של עבד כנעני כגון שהאב מאומה אחרת ואשה כנענית שאו אין הולדות בכלל לא תחיה כל נשמה, יש להעיר, דהרי באומות הלך אחר הזכר, א"כ אינו כנעני וצ"ע.

מי שלוח מהשכן שלו עשר ביצים ומצא כמה מהם עם דם

האם מותר להחזיר לו עשר ביצים רגילות

מה שהבאתם מחלוקת הפוסקים במי שלוח מהשכן שלו עשר ביצים ומצא כמה מהם עם דם האם מותר להחזיר לו עשר ביצים רגילות או דילמא אסור דהויא חשש ריבית.

הגאון רבי יעקב איוונבאך שליט"א חס"ד בקרת ספר

הגאון רבי דוד ליסצ'ין שליט"א ראש כולל הכל התלמוד ת"א

הרב יעקב ישראל מיונער שליט"א לונדון

נראה לומר עוד סברא מדוע לא שייך חשש ריבית, שהרי אי אפשר לדעת לפני ההלואה אם יהיה בהם דם, ואותו חשש שיהיה בהם דם שייך גם כשמחזיר הביצים.

האם יש לאדם להעדיף את הלימוד שלו יותר מהלימוד של חברו

מה שהקשתם בשם הראשונים האך אומרים חייך קודמין לחיי חבריך והרי יש מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, ותרצתם בכמה אופנים.

הגאון החסיד רבי יוסף הירשלער שליט"א ר"מ ישיבת מיר ונור התורה

מה שכתבתם לתרץ בשם החתם סופר דהא דאמרין חייך קודמין היינו בעניני עולם הזה, אבל בחיי הנצחיי דהיינו בלימוד התורה חייב ללמד אחרים אפילו הוא מבטל עצמו מלימודו, מ"מ חייב ללמד אחרים, ועל כך אמר רבי עקיבא תורת כהנים פרשת קדושים מובא ברש"י ואהבת לרעך כמוך "זה כלל גדול בתורה" דבענין לימוד התורה הוא כלל גדול לאהוב חברו כמוך, והבאתם דבש"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' סימן כ"ז תמה על החתם סופר דבתורה ודאי תורתו קודמת כמפורש בגמ' קידושין כ"ט ע"ב שאף מלימוד תורה של בנו הוא עדיף וכ"ש מלימוד תורה דאחרים, נראה להעיר על קושיית האגרות משה, דהתם איירי לילד ללמוד תורה שאם הוא עדיף ילך הוא ולא בנו, אבל החתם סופר איירי שהוא לומד רק שילמד לאחרים גם הוא עושה מצוה ומוכה את עצמו ושניהם שוים והיינו שלא יפסיד מזה כלום.

הגאון רבי אברהם יעקב בומבך שליט"א חס"ד ויז'ניץ ירושלים

הרב יואל אברהם מושקוביץ שליט"א ירושלים כולל סאטמר

נראה לציון דהמרש"א שבת ל"א ע"א מתרץ בעוד אופן קושיא זו, שלענין לעשות לחבירו רעה על זה נאמר ואהבת לרעך כמוך והיינו שלא יעשה לחבירו מה ששנאו על עצמו אבל לענין לעשות לו טובה נאמר שחייך קודמים לחיי חבריך.

הרה"צ רבי יחיאל משה דנציגר שליט"א מרדעין עילית

נראה לתרץ שהרי מצאנו בגמ' רבי שמעון בן גמאי אומר ושמרו בני ישראל את השבת, אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה וכן נפסק להלכה, וה"ה הכא, שחייך קודמין ואין אומרים ואהבת לרעך כמוך, שהרי כך תוכל לקיים עוד פעמים רבות מצות ואהבת לרעך כמוך, משא"כ אם חיי חבריך יהיו קודמין, הרי לא תוכל לקיים מצוה זו של ואהבת לרעך כמוך.

האם יש עבד שצריך לשחררו רק לצאת ידי שמים

מה שהקשתם בשם אחרונים על הא דאיתא בגמ' קדושין כ"ד הכהו נגד עינו ואינו רואה, כנגד אזנו ואינו שומע, אין עבד יוצא בהן לחירות, אמר רב שמן לרב אשי למימרא, דקלא לאו כלום הוא, והתני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושבירו משלם נזק ואמר רב יוסף, אמרי בי רב סוס שצנץ, וחמור שנער, ושבירו כלים בתוך הבית משלמים חצי נזק א"ל שאני אדם, דכיון דבר דעת הוא, איהו מיביעת נפשיה כדתניא המבעית את חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, דיש להקשות א"כ מדוע לא מבואר בפוסקים דבעבד כדי לצאת ידי שמים חייב לשחררו, ותרצתם בכמה אופנים.

הגאון רבי יעקב שלום ארנפלד שליט"א ראש כולל צאנז תניח

יש לציון דבקצות החושן סימן א' ס"ק ז' נמי כתב דבקנס לא שייך לצאת ידי שמים.

הרב יונתן מאיר שליט"א ירושלים

נראה לומר עוד סברא מדוע בקנס לא אמרין דחייב לצאת ידי שמים, משום דקנס אינו אלא בעדים ובית דין, וכשאינו חייב אלא לצאת ידי שמים לא שייך פסק בית דין.

נכסים שיש לעבד קודם שנעשה עבד האם זה נמו שייך לאדון שלו

מה שהבאתם מחלוקת אחרונים האם נכסים שהיה לעבד קודם שנעשה עבד האם אמרין בהו מה שקנה עבד קנה רבו או דילמא רק בנכסים שקנה אחר שנעשה עבד.

הגאון רבי אליעזר יחיאל קונשט שליט"א מראשי ישיבת קול תורה

יש לציון דדבר זה כבר מפורש בראשונים דברבינו גרשום ב"ב י"ג מפורש להדיא שגם בנכסים שהיה לו קודם שנעשה עבד אמרין מה שקנה עבד קנה רבו.

הרה"צ דוד מקלב שליט"א ירושלים

הבה"ח דוד צבי גרליין נ"י ישיבת קמניץ ירושלים

יש לציון דבחזון איש אה"ע סימן קמ"ח הקשה דאי נימא דהאדון קונה גם מה שהיה לעבד קודם המכירה, א"כ איך עבד כנעני נקנה בכסף והרי הכסף חוזר לאדון עיי"ש כמה תרוצוים.

תגובות אפשר לשלוח עד ליום ג' בערב בלבד
להרב אשר אנשיל שוורץ שליט"א
למקס המערכת: 057-7961607 או למייל: levib@017.net.il
לביורים בכל ענייני המערכת, בטל: 057-3166560

גליון זה נודב ע"י ידידינו הנדיב הנכבד
הגאון המפורסם רבי אהרן ראז שליט"א
רב בית החולים ביקור חולים ירושלים
לרגל שמחת הבר מצוה לבנו היניק וחכים
כמר רפאל שמואל יעקב נ"י
יהא רעוא שבזכות זיכוי אלפים ירוה נחת
מכל יוצאי חלציו ויעליו בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידינו הנדיב הנכבד
הרב אברהם קאף שליט"א
יו"ר עזרת אחים בית שמש מגדולי אנשי החסד בעיר בית שמש
לרגל שמחת הבר מצוה לבנו
היניק וחכים כמר נתן נ"י
יהא רעוא שבזכות זיכוי אלפים ירוה נחת
מכל יוצאי חלציו ויעליו בכל אשר יפנה